

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ І ОСВІТИ

УДК 371.135.5(065)

М. М. Бикова

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

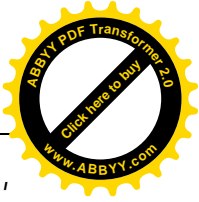
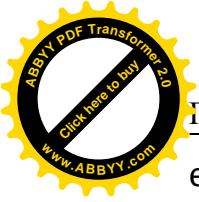
СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ЕТНОПЕДАГОГІКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розкривається зміст поняття «соціальні функції етнопедагогіки», розглядаються різні класифікації соціальних функцій, аналізується вплив соціальних функцій етнопедагогіки на процес соціалізації особистості взагалі та на навчальний процес зокрема та можливі шляхи конструктивного використання етнопедагогічних знань у процесі розвитку особистості школяра.

Ключові слова: етнопедагогіка, народна педагогіка, національна самосвідомість, педагогічна культура, соціалізація, народні традиції, соціальні функції етнопедагогіки, етнотрадиційна освіта.

Постановка проблеми. Виховання підростаючого покоління для кожної нації є найважливішим складником національної культури. Справжнє виховання не може існувати в «чистому вигляді», тобто поза традиційною культурою певної нації, воно має ґрунтуватися насамперед на культурно-історичних цінностях своєї нації. Це призвело до виникнення в сучасній педагогічній науці окремої галузі, яка досліджує конкретні етнічні традиції виховання. Але ефективність етновиховної діяльності держави завжди залежить від якості міжетнічної взаємодії, наявності в ній етнічної стабільності або етнічної неприязні та конфлікту. На жаль, наша країна має проблеми, які пов'язані з етнічними аспектами, тому необхідно цілеспрямовано коригувати у дорослого населення та формувати у молоді правильне розуміння етнопитань та етновзаємин. Саме таку функцію повинна виконувати етнопедагогіка в навчальному процесі.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження етнопедагогічних проблем у сучасному суспільстві досить розгалужене та багатоаспектне. Серед основних напрямів необхідно виокремити такі: теорія і практика родинної етнопедагогіки (Б. Ш. Алієва, Р. А. Аліхонова, А. А. Григор'єва, І. С. Портнягін, В. В. Чепак та ін.), етнопедагогічна підготовка вчителів, викладачів різних типів навчальних закладів (Т. В. Анісенкова, Л. С. Берсенєва, Т. В. Давидова, А. Н. Яковлева та ін.), етнопедагогічна культура народів (М. Ю. Айбазова, С. П. Біловолова, В. А. Ніколаєв та ін.), методологія

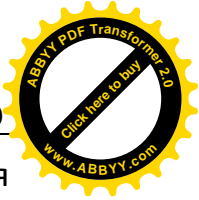
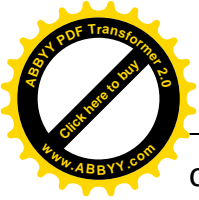
етнопедагогіки (Г. І. Батуріна, Г. М. Волков, Н. М. Дем'яненко, К. Ж. Кожихметова, А. А. Марушкевич, О. Л. Христова, та ін.), історична етнопедагогіка (Т. Н. Петрова та ін.), інтегративна етнопедагогіка (І. А. Богданов, Т. А. Дзюба, А. Г. Ларіонова та ін.), етнопедагогічний менеджмент (Є. П. Жирков, О. І. Михайлова та ін.), етнопедагогіка міжетнічної толерантності (Ш. М. Арсалієв, В. Б. Євтух та ін.), етнопедагогічна освіта (В. А. Мосіяшенко, В. А. Ніколаєв, М. Г. Харитонов та ін.), порівняльна етнопедагогіка (К. Ж. Кожихметова, Л. І. Федорова та ін.).

Мета статті – визначити та систематизувати соціальні функції етнопедагогіки та проаналізувати їх вплив на навчальний процес. Задача педагога – побудувати такий навчально-виховний процес, метою якого є формування національної самосвідомості, усвідомлення ролі своєї нації, етносу в світовому історичному процесі, а також розвиток у дитини системи загальнолюдських цінностей, виховання поваги до представників інших етносів та навичок ефективної взаємодії з ними. Необхідність створення такого навчання обґрунтовується не тільки педагогічними, а й соціальними факторами. Від реалізації цієї проблеми залежить і рівень етновзаємин, і рівень етнополітики у державі.

Виклад основного матеріалу. Етнопедагогіка визначається як: 1) нова галузь педагогічних знань, що виявляє педагогічні можливості народної педагогіки і найбільш ефективні шляхи реалізації прогресивних педагогічних ідей народу в сучасній педагогічній науці і практиці; 2) історія і теорія народного (природного, повсякденного, нешкільного, традиційного) виховання; це наука про емпіричний досвід етнічних груп щодо виховання й освіти дітей, про морально-етнічні й естетичні погляди на споконвічні цінності родини, роду, племені, народності, нації.

До соціальних факторів можна віднести зростання національної самосвідомості, підвищення уваги до збереження та розвитку національних культур та мов, до відродження народних традицій, релігійних вірувань, що в свою чергу може призводити до міжетнічних та міжнаціональних конфліктів. Прискорення розвитку позитивних тенденцій та зниження по можливості зростання негативних факторів у процесі відродження націй, етносів, регіонів – це нова соціальна функція школи і всієї системи виховання дітей та молоді.

Соціалізація в найбільш загальному вигляді є не що інше, як розвиток

особистості під впливом оточуючого соціуму, культури, опанування особистістю її соціальної ролі. Отже, етнопедagogіка, окрім накопичення знань, формування навичок, умінь, виконує функцію соціалізації підростаючих поколінь.

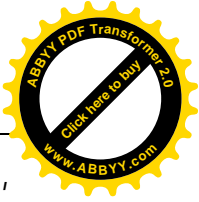
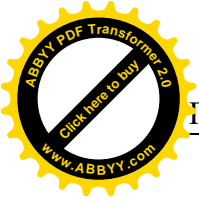
Акумулюючи такі моральні категорії, як відповідальність, співчуття, потребу в добротворчій споруджувальній діяльності, які є необхідними умовами відтворення суспільства та самоствердження людини, народні традиції забезпечують особливе психологічне середовище та виступають найважливішим засобом виховання дітей.

Етнопедagogіка вивчає процес соціальної та суспільної взаємодій, у ході якого виховується, розвивається особистість, яка засвоює соціальні норми, цінності, досвід; збирає, систематизує народні знання щодо виховання та навчання дітей, народну мудрість, яка відображається в релігійних ученнях, казках, казаннях, билинах, притчах, піснях, загадках, прислів'ях та приказках, іграх, іграшках, в родинному та общинному укладі, побуті, традиціях, а також філософсько-етичні, власне педагогічні думки та переконання, тобто весь педагогічний потенціал, який здійснює вплив на процес історико-культурного формування особистості.

Е. Р. Хакімов навіть стверджує, що «етнопедagogіка є частиною соціальної педагогіки, оскільки розглядає «етнотрадиційну освіту», а предметом соціальної педагогіки виступають всі традиційні та інноваційні соціальні спеціально організовані та такі, що стихійно протікають, різноспрямовані освітні впливи» [4, 42].

Ми трактуємо сутність терміну «соціальні функції» етнопедagogіки як такі, що орієнтовані на задоволення потреб суспільства в цілому чи окремих його груп у процесі їхнього функціонування і взаємодії. Але вважаємо за доцільне додати до змісту соціальних функцій етнопедagogіки також і проблеми, що пов'язані з потребами окремих особистостей, тобто розглядати більш широко – як соціально-психологічні функції. Таким чином, до соціальних функцій етнопедagogіки в широкому значенні, на нашу думку, належать:

1) контактна функція – встановлення контакту як стану обопільної готовності до прийому й передачі повідомлень і підтримки взаємозв'язку у вигляді постійної взаємоорієнтованості між представниками різних етнічних груп;

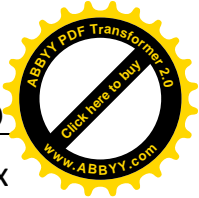
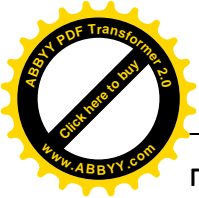

- 2) спонукальна функція – стимуляція активності партнера, намагання спрямувати його на виконання певних дій;
- 3) функція соціального контролю;
- 4) координаційна функція – взаємне орієнтування й узгодження дій при організації спільної діяльності;
- 5) функція ототожнення – реалізується в тому, що людина під час взаємодії з іншими людьми підкреслює, що вона «своя» у даній групі, не зважаючи на приналежність до різних етнічних груп;
- 6) функція розуміння – адекватне сприйняття й розуміння змісту повідомлення і взаємне розуміння – намірів, настанов, переживань, станів;
- 7) емотивна функція – формування у партнера потрібних емоційних переживань, а також зміна з його допомогою своїх переживань і станів;
- 8) функція встановлення відносин – усвідомлення і фіксація свого місця в системі рольових, статусних, ділових, міжособистісних та інших зв'язків співтовариства, в якому діє індивід;
- 9) функція здійснення впливу – зміна стану, поведінки, індивідуально-значеннєвих станів партнера.

Вірогідно, що з розвитком цивілізації в далекому майбутньому відбудеться уніфікація етнічних культур, тенденції якої спостерігаються протягом останніх десятиліть. Однак, як навчає нас історія, радикальне втручання в онтогенез, який має величезний потенціал самоорганізації, може призвести до катастрофічних наслідків. Зараз ми можемо спостерігати справжній «національно-етнічний ренесанс», який виявляється в пробудженні національної самосвідомості та нерідко набуває викривленої форми. У зв'язку з цим доцільність етнопедагогічних досліджень набуває аксіоматичного характеру [1, 43].

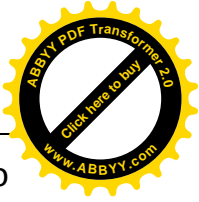
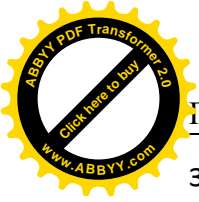
Кожна нація має власну концепцію виховання, яка відображає особливості життєвих умов та менталітету. Тому розробити єдину, універсальну для всіх етносів теорію виховання неможливо. Цю думку підтверджує висловлення К. Д. Ушинського: «Виховання, що створене самим народом та яке ґрунтується на народних началах, має ту виховну силу, якої немає навіть у найкращих системах, які основані на абстрактних ідеях або перейняті в іншого народу» [3, 161].

Досвід практичної реалізації процесу соціалізації молоді українська народна педагогіка мала ще здавна. Ще в часи родо-племінної епохи

громадська думка щодо ступеня життєвої зрілості юнака чи дівчини і їх суспільної цінності як членів родової общини формувалася за рівнем оволодіння ними навичками збиральництва, полювання, виготовлення простих знарядь праці. Як відомо, однією з найхарактерніших рис української етнопедагогіки є те, що народна педагогічна практика максимально орієнтована на ефективне використання навичкоформуючих і виховних можливостей окремих явищ народного життя. Отже, підтверджується народна істина про те, що життя вчить. Реалізація цієї істини відбувалася за допомогою максимального застосування виховних аспектів громадського життя та побуту українського народу. Саме на таких засадах вирішувалися питання соціалізації підростаючих поколінь, прилучення молоді до життєвого досвіду старших. Практичне розв'язання завдань процесу соціалізації підростаючих поколінь українська етнопедагогіка вбачала в педагогічному забезпеченні їх підготовки і залучення до реалізації трудових, моральних та мистецьких традицій і звичаїв свого народу. Одночасно вирішувалися такі питання, як формування первісних основ світобачення, забезпечення належних умов для нагромадження цінного досвіду міжособистісного спілкування, засвоєння елементів трудового самообслуговування, прищеплення певних професійних умінь та навичок, розвиток музично-пісенних здібностей і художньо-естетичних нахилів, охорона здоров'я і фізично-спортивне загартування тілесної структури особистості. За умови практичного розв'язання цих проблем українська народна педагогіка мала всі можливості для методичного забезпечення процесу формування особистісної структури вихованця як гідного члену соціуму.

Виходячи з вищесказаного, постає необхідність зробити методичний аналіз конкретних засобів педагогічної дії (методів, принципів, форм, критеріїв), структурувати виховний вплив, що спрямований в тому числі і на реалізацію процесу соціалізації людини. Ми пропонуємо розглянути два підходи з цієї проблематики. Перший підхід полягає в тому, що в якості структури змісту виховного впливу розглядаються основні розділи української етнопедагогіки, а саме: українське родинознавство (фамілологія), українське народне дитинознавство, народна родинна (батьківська) педагогіка, українське народне навчання та українська педагогічна деонтологія. Пропонований варіант можна сприймати як окремі емпіричні галузі народнопедагогічної діяльності, диференціація яких зумовлена специфікою

завдань, що вирішуються в процесі соціалізації конкретної групи дитячого населення. Другий підхід запропонував В. Струманський, на думку якого виховне середовище української етнопедагогіки необхідно розглядати як складний структурний феномен, який характеризують п'ять методичних напрямів конкретного виховного впливу на молодь:

1 – сімейно-побутове виховання – формування первісних основ світобачення до 7–8 років і нагромадження дитиною досвіду міжособистісного спілкування з людьми найближчого, контактного оточення і своїми ровесниками;

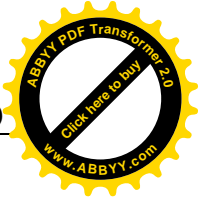
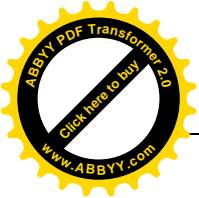
2 – охоплював виробничо-господарські завдання, зокрема прищеплення молодій людині вмінь і навичок повсякденної орієнтації в трудових процесах українців через залучення до польових робіт та ремісничих операцій;

3 – формування моральних засад характеру та поведінки дітей, молоді; прилучення до духовних цінностей свого народу на основі усвідомлення їх змісту, вправлення у високій моральності на фольклорно-епічних зразках, рівно як і на особистих прикладах духовного життя і побутової поведінки старших;

4 – практичне вирішення питань, пов'язаних з розвитком їхніх естетичних смаків та формуванням художньо-творчого потенціалу для усвідомленого сприйняття красивого в природі і людських стосунках та формування в молодій людині готовності створювати прекрасне;

5 – охорона здоров'я і фізкультурно-спортивне загартування дитячої громади, зокрема набуття фізичної сили, витривалості; виховання вольових якостей, мужності, сміливості; закріплення функціонально-прикладних умінь і навичок, реалізація «тілесної механіки» тощо [2, 14].

Висновки. Багато конфліктів у XX – XI столітті, які стали причиною війн та масштабного тероризму, носили яскраво виражене національне забарвлення. Складається враження, що народи навмисно не бажують розуміти та поважати один одного, бачити загальнолюдські ідеали та цінності. Для забезпечення миру необхідно виховувати в кожному з нас не тільки міжрасову, міжконфесійну та міжнаціональну толерантність, але й справжній інтерес щодо культури всіх народів планети. Вагому допомогу в цьому може надати етнопедагогіка, яка об'єднує емпіричні відомості щодо виховання підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болбас В. С. О понятиях и терминах этнопедагогика / В. С. Болбас // Педагогика. – 2001. – № 1. – С. 41–45.
2. Струманський В. С. Структурний зміст виховного середовища української етнопедагогіки / Василь Струманський // Рідна школа. – 2000. – № 4. – С. 13–15.
3. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения / К. Д. Ушинский – М. : Л., 1948. – Т. 2. – С. 161.
4. Хакимов Э. Р. Этнопедагогика как наука: предмет, функции, основные категории // Э. Р. Хакимов // Вестник Удмуртского университета. Педагогика и психология. – 2007. – № 9. – С. 39–52.

РЕЗЮМЕ

М. Н. Быкова. Социальная функция этнопедагогика в учебном процессе.

В статье раскрывается суть понятия «социальные функции этнопедагогика», рассматриваются различные классификации социальных функций этнопедагогика, анализируется влияние социальных функций этнопедагогика на процесс социализации личности вообще и на учебный процесс в частности, а также возможные пути конструктивного использования этнопедагогических знаний в процессе развития личности школьника.

Ключевые слова: этнопедагогика, народная педагогика, национальное самосознание, педагогическая культура, социализация, народные традиции, социальные функции этнопедагогика, этнотрадиционное образование.

SUMMARY

M. Bykova. A social function of ethnopedagogics is in an educational process.

Essence of concept «Social functions of ethnopedagogics» opens up in the article, different classifications of social functions of ethnopedagogics are examined, influence of social functions of ethnopedagogics is analysed on the process of socialization of personality in general and on an educational process in particular, and also possible ways of the structural use of ethnopedagogics knowledge in the process of development of personality of schoolboy.

Keywords: ethnopedagogics, folk pedagogics, national consciousness, pedagogical culture, socialization, folk traditions, social functions of ethnopedagogics, ethnopedagogics education.

УДК 378.1.018.65

Н. С. Зимогляд

Українська інженерно-педагогічна академія

ФОРМУВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ПРОЕКТУВАННЯ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ОДЯГУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті проведений аналіз змісту основних сучасних методичних систем навчання проектування швейних виробів. Показано, що їх зміст не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення і потребує формування та моделювання. Обґрунтовано доцільність використання при моделюванні змісту навчання проектування швейних виробів універсальної, поліізоморфної моделі репрезентації знань.

Ключові слова: проектування швейних виробів, дизайнер одягу, методична система, зміст навчання, модель.